

Immigrazioa eta euskara: gogoetarako zenbait gai

AMELIA BARQUIN

Mondragon Unibertsitateko HUHEZI Fakultateko irakaslea

Euskal herritar berriak

Azken aldi honetan etorkinak eta etorkinen «integrazioa» mintzagai bihurtu dira euskal gizartean. Ulergarria da, ikusita urte gutxitan milaka lagun heldu direla Espainiaz kanpotik. Izan ere, Immigrazioaren Euskal Behatokiaren arabera, EAEn 98.524 etorkin daude, populazioaren %4,6. Haietatik %51 Bizkaian bizi dira, %29 Gipuzkoan eta %20 Araban. Esan dezagun, hazkundera baloratze aldera, 2000. urtean 20.000 atzerritar zeudela errolatuta EAEn.

Jatorriari dagokionez, %48,3 hispanoamerikarrak dira (Kolonbiatik eta Ekuadortik batez ere), %29 europarrak (portugaldarrak eta errumaniarrak batez ere), %18,4 afrikarrak (batez ere magrebtarrak: %11,7) eta %5 asiarrak. Emakumeen kopurua %49,4 da eta Hispanoamerikatik datoz batez ere. Bilbo Handian, Gasteizen eta Donostian biltzen dira etorkinen %71.

INERen arabera, Nafarroan etorkinak ia 50.000 ziren 2005eko urtarrilean, populazio osoaren %9,5 (1996. urtean %0,6koa zen kopurua). Kopuru erlatiboa, beraz, EAEkoaren

bikoitza baino altuagoa da. Izan ere, Estatu espainiarrean desberdintasun handiak daude erkidego eta probintzia batzuen eta besteen artean: Errioxan populazioaren %12 dira etorkinak, Katalunian %12,2, Balear Uharteetan %15,6, Almerian 16,7%, Jaenen %2.

Espainian etorkinen populazioak izandako garapenak gorako norabide argia azaltzen du; Europako azkarrena izan da eta Frantzia eta Alemaniaren mailan jarri da. 4.500.000 atzeritar daude gutxi gorabehera, populazioaren %9,9. Frantzia, berriz, %9,6 dira (6,1 milioi), Alemanian %8,8 (7,3 milioi), Erresuma Batuan %8,1 (4,9 milioi), Suitzan %20,6 (1,5 milioi).

Asko dira? Gutxi? Gehiegi? Gutxiegi? Sami Nair-ek, duela urte batzuk argitaratutako artikulu batean, gogoratzen zizun ez dagoela zientziarik migrazioen presioa neurtzen duenik; ez dago horrelako balorazioak egiteko erreferentziatzko zenbakirik¹. Ulertu behar dugu, beraz, balorazioak nork bere ikuspegitik eta ideologiatik abiatuta egiten dituela, askotan politika jakin batzuk justifikatzeko.

Eta aldi berean, fenomenoaren tamainak eta bere ondorioek hainbat arlotan hausnartzea beharrezkoa egiten dute.

Etorkin helduek ez dute euskara ikasten

Etorkinek hizkuntza arloan hartzen eta hartuko dituzten erabakiak —beste esparru batzuetan bezala— funtsezkoak dira haientzat, jakina, zeren euskal gizartean haien integrazioan eragin handia izango dute. Baina erabaki horiek, dudarik gabe, garrantzitsuak izango dira baita autoktonoentzat ere, zeren haiek ere jasoko dituzte erabaki horien ondorioak.

Errealitateak esaten digu egun oso gutxi direla euskara ikasi duten edo ikasten ari diren etorkinak. Eta baita horrek euskaldunen artean kezka sortzen duela ere. Komeni da gaiaren inguruan gogoeta egitea.

Ez da azaldu behar harrera gizartearen hizkuntza jakitea premiazkoa dela heldu berrien integrazioarako. Egia da hiz-

kuntzaren ezagutza izateak ez duela integrazioa bermatzen, baina argi dago hizkuntza ez ezagutzeak integrazioa erabat baztertzen duela. Ez dago integraziorik ailegatutako gizartearen hizkuntza jakin ezean. Baina zer gertatzen da hizkuntzak bi direnean eta ez bakarria? Geure kasuan bi egoera gurutzatzen dira:

1) *Harrera gizartearen egoera soziolinguistikoa*. Jakina denez, Euskal Herriak bi hizkuntza ditu (euskara/gaztelania; euskara/frantsesa), eta hizkuntza horiek estatus politiko ezberdina dute, lurralde administratiboaren arabera (Euskal Autonomia Erkidegoan koofiziala da, Nafarroan iparrean bakarrik da koofiziala eta Ipar Euskal Herrian ez dauka estatus hori). Euskara hizkuntza gutxitua da: ez dago ia euskaldun elebakarrik (bere hitzun guztiek badakite beste hizkuntzaren bat: gaztelania/frantsesa) eta erabilera ezberdina da lekuaren arabera: batzuetan hizkuntza nagusia da eta bestetan ez da ia-ia erabiltzen (noski, bi egoera hauen artean dauden tarteko maila guztiekin). Hizkuntza normalizazio prozesuan dago, eta normalizazio prozesu horrek ahalegin politiko eta sozial oso handia eskatzen du hizkuntzak aurrera jarraitzeko eta bere biziraupena bermatzeko.

2) *Ailegatzen direnen hizkuntzak*. EAera eta Nafarroara iritsi diren etorkinen ia %50 Hego Amerikakoak dira; beraz, printzipioz, Hegoaldeko bi hizkuntzetako bat dakite, gaztelania hain zuzen ere. Beste %50ek ez dakite ez bata ez bestea.

Bi egoera horien aurrean, zer da etorkinen hizkuntza integrazioa? Bi hizkuntza erabiltzen eta bakoitzari lotuta doan kultura eskura dugunok hauxe esango genuke: etorkinen erabateko integrazioa izateko, Euskal Herriko bi hizkuntzak jakin eta erabili behar dira. Horren arabera, bietako bat ez dakienak (eta argi dago euskara izango dela gehienetan jakingo ez dena), harrera gizartearen aberastasun kulturalaren zati funtsezko batean ez du sarbiderik izango.

Baina baieztapen horrek talka egiten du errealitatearekin: etorkin helduek ez dute, orokorrean, euskara ikasten. Zeintzuk dira arrazoiak?

Arrazoi nagusia ezaguna da: euskara normalizatu gabe dago eta horrek ondorioak dauzka. Eta garrantzitsuena da leku askotan ez dela erabiltzen; begi-bistakoa da etorkinentzat autoktonoek ez dutela erabiltzen. Izan ere, gaztelaniaz dakiten etorkinek Hegoalde guztian hitz egiten den hizkuntza bada-kite eta euskal herritar gehienek beste dakite (berezitasun dialektalez aparte), alegia, euskaraz ez dakiten guztiek beste.

Gaztelaniaz ez dakitenek (marokoarrek eta beste afrikarrek, asiarrak, europarrek...), berriz, gaztelania ikasteko beharra sumatuko dute lekurik gehienetan. Ingurune batzuetan soilik sumatuko dute lehenengo euskara ikasteko premia, eta oso ezohikoa izango da euskara bakarrik ikasteko beharra sentitzea. Gaztelaniaz ez dakiten horientzat, gaztelania da aukerarik argiena. Izan ere, bi hizkuntza ikastea esfortzua da; baita bakarra ikastea ere etorkin heldu askorentzat (edozein autoktonorentzat bezala).

Eremu oso euskaldunetako zenbait euskal hitzunek haserrea adierazten dute langile etorkinek gaztelaniaz hitz egiten dietenean dendetan, tabernetan, jatetxeetan... Komeni da ez ahaztea hemen ere etorkinei eskatzen diegula autoktono askok beharrezkotzat jotzen ez dutena: euskara ikastea eta erabiltzea, alegia. Gizarteko beste alor askotan bezala, horretan ere, immigrazioak, arazo berriak sortu beharrean, lehendik zeuden ahuleziak jartzen ditu agerian; lehendik arazo zena erakusten du. Hego Euskal Herrian, beraz, erraz hautematen da etorkinek gaztelaniara jotzen dutela.

Komunikazioaren kalitateaz ere hitz egin dezakegu. Hizkuntza kalean ikasten da: dendatan, auzokoekin, lantokian. Baina, Maruny eta Molina-k Kataluniako etorkinei buruz gogorarazi ziguten moduan:

Lantokietan komunikazio trukeak oso mugatuak dira, batez ere lan gogor eta zaratatsuetan (garbategietan, zerratokietan...) edo lan bakartietan (baserrietan, garbiketetan...). Gerta daiteke etorkinekin hitz egitea soilik ezinbestekoa baldin bada... Edo gerta daiteke langile gehienak edo talde handi bat etorkinak izatea eta gaztelania edo katalana [edo euskara] behar ez izatea haien ugazabekin ez bada... Eta supermerka-

tura joateko ez dira diskurtso luzeak behar. Eta agian haien auzoetan ia jende guztia etorkinak dira. [...] Ondorioz, etorkin gehienek hizkuntza esposizioa oso-oso mugatua da. Eta lagun gutxi egiten dituzte. [...]. Lagun autoktonoak izateak erabat aldatzen du haien kompetentzia gaztelanian edo katalanean [edo euskarari].²

Kontua, orduan, hauxe da: ba al dago autoktonoen eta etorkinen arteko komunikazio kanalik bertako hizkuntzak ikasten motibatuzko eta, batez ere, ikaskuntza horri zentzua emateko? Zeren, zeinek ikasi nahi du hizkuntza bat gero ezingo badu erabili?

Hitz egin behar da, bestalde, etorri berrien lehentasunez, ulertu ahal izateko gure arazo soziolinguistikoak arrotz zaizkiela. Hasteko, haietako hainbatek jakin ere ez zekiten hemen gaztelania ez zen beste zerbaite hitz egiten zenik. Baina, gainera eta batez ere, etorkinen bizimodua gogorra da hasieran, aurreneko urteetan (eta batzuentzat denbora guztian da gogorra). Alegia, etorkinek oinarritzko arazoak dituzte: lana aurkitzearekin arduratuta daude, etxebizitza aurkitzearekin, etxebizitza hori eroso egitearekin, paperak lortzearekin, familiaren egoera konpontzearekin, seme-alaben eskola topatzearekin... Ezagutzen zuten mundua utzi dute: familia, lagunak, bizimodua, hizkuntza... eta ezagutzen ez duten mundu batean murgildu dira. Ez dituzte mundu horretako klabeak ezagutzen. Horrek guztiak ondoez emozional handia sortzen du. Badago termino bat, «akulturazio estresa», eta erabiltzen da beste herri batera doan pertsonaren sufrimendua adierazteko. Ulergarria da, beraz, heltzen diren herrialdeko egoera soziolinguistikoari arreta handirik ez ematea.

Eta noski, hori paperak dituztenei dagokienez. Zein autoktono ausartuko da paperik gabe bizi den horri euskararekin konpromisorik eskatzen? Hemendik hasi beharko dela ematen du: lehenengo eta behin herritar guztien bizimodu duina eta eskubideak bermatuzetik. Eta horrek neurri politikoak hartzea eskatzen du.

Bestalde, zer jarrera sortuko dute etorkinen artean gizarte autoktonoaren ezaugarri kulturelek —eta batez ere hiz-

kuntzak—, autoktonoen etorkinekiko jarrera desegokia baldin bada, xenofobia edo diskriminatzailea baldin bada?

Ikasteko arrazoirik?

Ulertzeko zein izan daitezkeen etorkinek euskara (ez) ikasteko arrazoiak, interesatzen zaigu aztertzea zergatik ikasi du ten edo ikasten duten euskara autoktono elebakarrek. Eremu euskaldunetan komunikatzeko premia da haietako bat, noski, eta aurreko epigrafean aipatu dugu, baina bertako elebakarren artean ikasteko faktore nagusiak lan arrazoiak eta arrazoi ideologikoak dira, hain zuzen. Eta berehala konturatzeko gara etorkinek ez dauzkatela arrazoi horiek.

Hainbat autoktono elebakarrek arrazoi praktikoko batengatik izan dute euskara ikasteko beharra: zenbait lan lortzeko aukerak izateko, batik bat administrazio publikoarekin lotutako lanpostuak (EAEn Nafarroan baino gehiago). Etorkinen kasuan, beraiek izaten dituzten lanpostuetan (etxeak garbitzea, umeak eta zaharrak zaintzea, eraikuntza, kalean gauzak saltzea...) ez dute, oro har, euskaraz jakin beharrik, ez delako euskaraz jakitea eskatzen. Beren lan aukerak eta aspirazioak txikiagoak dira. Beraz, euskara ikasteko arrazoi bat gutxiago daukate.

Bestalde, badakigu hemen hainbat elebakarrek euskara ikasi dutela arrazoi ideologikoengatik: euskara ondare kultural garrantzitsutzat jo dute, altxor moduan, eta ikasteko eta erabiltzeko ahalegina egin dute. Ezin da espero jarrera hori etorri berri batengandik. Baliteke etorkinen batek behar hori sentitzea denbora dezente pasatu eta gero, baina ez da orokorra izango. Eta kontuz: euskara «gure» gauza da, «gure» kezka; eta haiek «besteak» dira: gutako askoren ustez ez dira gutarrak. Baina orduan, zergatik arduratu behar da «beraietako» bat euskararen egoeraz, «gure» arazo bat bada? Inork ez du hizkuntza bat ikasten besteari gustua emateko. «Beraiek» izatetik «gu» izatera pasatzen ez diren bitartean ez zaizkie gure gauzak interesatuko guri interesatzen zaizkigun moduan

(aho-korapiloak balio beza). Autoktono batzuek ezin dute onartu pertsona beltz bat, begi itxiagoak dituen bat, hemen erabiltzen ez ziren arropak janzten dituen bat, hemen jaten ez ziren gauzak jaten dituen bat... «gu» horren barruan dagoenik. Bada guk gure aldetik dugun jarreraren kontua ere.

Zerbait eska dakieke etorkinei?

Irudi lezake, orduan, ez dagoela etorkinei zer eskatu euskarari dagokionez; nahikoa dela ulertzea zergatik ez duten ikasten. Ostera, uste dut badagoela zer eskatu: errespetua. Alegia, etorkinei bai eska diezaiekegu aurrera eramaten ari garen prozesuarekin errespetua. Ezin dugu ahaztu euskal gizartearen zati handi batek (hala kantitatez nola konbikzioz) erabat sinesten duela hizkuntzaren iraupena ardatz duen proiektu batean. Etorkinek prozesu hori ulertzeko informazioa behar dute. Ondo azaldu behar zaie hizkuntzaren normalizazio prozesua, euskarak zein bide egin duen eta zein egin behar duen.

Baina desiragarria litzateke etorkinak euskararekiko errespetua baino harago doan jarrera ona izatea, «sinpatia» sentitzea. Alegia, ikasiko badute, ezin hobeto; baina hala ez bada, gutxienez jarrera positiboak izan ditzaten. Horixe bera da autoktono erdaldunekin daukagun esperantza. Erraz esanda: jarrera positiboak izan eta seme-alabak euskara ikastera eramán ditzaten.

Bigarren helburu hori errealitate bihurtzeko, autoktonoek badaukagu zereginik, oraindik ez baitugu elebakar guzti-guztiengandik jarrera baikor hori lortu. Etorri direnak erakarri, interesatu, liluratu beharko ditugu. Eta ahal den neurrian ikaskuntza erraztu beharko diegu, baliabide guztiak jarritz. Horretarako informazioa baino gehiago behar da autoktonoen aldetik; sinpatia hori sustatzeko ahalegin handia egin beharra daukagu.

Eta, ziur aski, hemen ordainez hitz egin behar dugu: zer irabazten du euskara ikasten duenak? Zerbait irabazi behar du,

bestela ez dago ikasteko arrazoirik. Carme Junyent-ek (Me-hatxatutako Hizkuntzen Ikerketa Taldearen arduradunak) ideia erakargarri bat azaltzen zuen duela pare bat urte: hizkuntza txikiak ikasteak identitatea ematen du. Bere hitzetan,

[...] bai euskarak, bai katalanak badaukate hiztun gutxi dauzkaten hizkuntzen abantaila bat: hitz egiteak taldean sartzea ahalbidetzen du. Leku egokian jaio ez dena ez da sekula ingeleza izango, ingelesez primeran hitz egin arren, nortasunik ematen ez duen hizkuntza delako. Beste hizkuntza batzuek, aldiz, lortzen dute hori. Kasu horietan, bertoko hizkuntza bereganatzen dutenek naziotasuna eskuratzen dute paperik ez eduki arren. Integrazzeko aukera da eurentzat.³

Euskaraz egiteak hiztuna euskaldun egiten du, giza talde jakin baten partaide. Ideia erakargarria da, dudarik ez; ikusi beharko dugu ideia bat baino gehiago izango den, alegia, euskara ikasten dutenak «gu» taldearen barruan ikusten dituzten aurreko euskaldunek, edo, besterik gabe, «gure hizkuntza» ikasteko begirunea izan duten kanpotarrak izaten jarraituko duten. Ikusi beharko da euskara jakiteak eta erabiltzeak etorkin euskaldunei eskainiko dizkien autoktono euskaldunei eskaintzen dizkien aukera berberak, eskubide guztiak dauzkan hiritartasunaren barruan.

Mesfidantza «kulturala»

Badago sentimendu bat euskaldun batzuek adierazten dutena eta azterketa merezi duena: mesfidantza —«kulturala» esan dezagun— etorri berriekiko. «Hori bakarrik falta ziztzaigun» moduko bat. Desagertzeko arriskuan dagoen hizkuntza eta kultura gutxitu bateko kideez ari naiz, egoera horren kontzientzia argia duten euskaldunek; askotan beren eskubideak ez dira errespetatzen eta behin eta berriz eskubide horien defentsan jarduten dute: seme-alabak eskolara euskaraz bidaltzeko, euskarazko prentsa irakurtzeko, medikuarekin eta udaletxean euskaraz hitz egin ahal izateko...

Egoera horretan, pertsona ugari heltzen ari dira: gaztelania baino ez dakitenak (etorkinen erdia baino gehiago He-

go Amerikatik iritsi baita), edo gaztelania besterik ikasi ez dutenak edo ikasten ari ez direnak (beste etorkinak: Afrika, Asia eta Europatik iritsiak). Oro har jende multzo horrek ez du parte hartzen euskal hizkuntzaren eta kulturaren errebindikazioan (eta seme-alabak erdal erduetara bidaltzen dituzte kasu gehienetan). Eta gainera, etorkin horiek errespetua eskatzen dute beren berezitasun kultural eta linguistikoekiko; ez dira jada ikusezinak, eta borrokatzen dute meskita bat irekitzeko, arabiera ikastetxean irakasteko, haien festak modu publikoan ospatzeko, diru-laguntzak lortzeko...

Horren guztiaren aurrean, zenbait euskaldunen erreakzioa mesfidantza da; etorri berriak hautematen dira a) euskararen biziraupenerako oztopo edo mehatxu moduan, eta b) «lehiakide kultural» gisa: baliabide urriak lortzeko gurekin lehiatzen diren gutxiengo kultural gisa, alegia.

Ez dut esango horren atzean jarrera arrazistarik ez dagoenik, baina mesfidantza hori ulertzeko, lagungarria da ziur aski Walter Actis-ek azaltzen duen «ilararen sindromea»⁴ delatik abiatzea (bere azalpena harago eramango badut ere). Demagun gizartearen zati handi bat «ilaran» dagoela: ebakuntza bat egin diezaioten, traumatologoak txanda eman diezaioten, babes ofizialeko pisu bat lortzeko, seme-alabak auzoko eskolan sartzeko, beka bat jasotzeko, gizarte-laguntza eskuratzeko... Hiritarra, zenbat eta pobregoa, orduan eta zerrenda gehiagotan dago zain. Eta bat-batean egoera eskasean dauden beste batzuk heldu dira eta ilaran jarri dira eta batzuetan gainera aurreko postuetan: etorkinak. Ilaran zeudenek «konkurrentzia egiten» dietela sentitzen dute: orain jende gehiagorekin banatu behar dute dagoen apurra. Horregatik kexatzen dira guraso batzuk, haien umeak haurtzaindegian edo auzoko eskola publikoan onartu ez dituztenean, ikastetxea «etorkinez bete» dela esanez (soldata txikiagoa dutenez, puntu gehiago dituzte); horregatik entzuten dira txistuak eta irainak babes ofizialeko etxebizitzetako zozketa-saioetan, haietako bat izen-abizen atzerritarrak dauzkan bati egokitzen bazaio... Aberatsenak ilara batzuetatik atera daitezke; besteak ez. Po-

breenen arrazakeriaz hitz egin dezakegu, AEBetan «zuri po-breen» arrazismoa izenarekin ezagutzen dena. Baina kontua da erreakzio primario horiek gero eta gehiago gertatzen ari direla gure gizartean, baita progresistak diren (eta hain po-break ez diren) hiritarren artean ere. Izan ere, diskurtso hori izugarri hedatzen ari da. Eta arriskutsua da.

Pentsatu beharko dugu ez ote den erreakzio eskasa, estrate-gikoki motela (eta arras bidegabea). Zeren, ilaran gure ondoan dauden horiek al dira gure benetako lehiakideak? Ez al gara erratzen ari eta benetako helburutik aldentzen ari? Askoz ere zentzuzkoagoa litzateke zain gauden guztiok ilara antolatu duenari begirada zuzentzea eta honako galdera hauentzat erantzuna bilatzea: nork antolatu du ilara?, nork ezarri ditu ilararen arauak?, nor eta zergatik ari da hain gutxi banatzen hainbeste jenderen artean? Beraz, ondokoekin borroka egin beharrean zeinek zer harrapatuko, askoz eraginkorragoa litzateke ondokoekin elkartu eta zerrendaren arduradunari kontu hartzea. Arduradun horientzat askoz erosoagoa da, jakina, ilara kideen artean liskarrak sortzen badira.

Euskaldun batzuen artean ere sentimendu hori sumatzen da: identitate eta kultura eskubideen arloan ilarako azkenak direla, hain zuzen. Esanguratsuak dira Ana Urkizak immigrazioari buruz idatzitako artikuluak, batik bat «Etorkinen urtea ote?» izenekoa⁵. Lea-Artibaiko Mankomunitateak 2004an ateratako egutegia izan zen artikulua idazteko arrazoia. Egutegiaren argazkietan hainbat etorkin agertzen ziren, euskal jantziak zeramatzenak. Hona hemen zenbait paragrafo:

[...] Protagonista egin ditugu. Euskara ikastaroak duban jarri dizkiegu, etxea aurkitzeko erraztasunak eman, adierazpen kultural bateratuak antolatu, bileretarako lokalak eskaini... Abegikorrek garelako diote... Ez da harritzekoa.

[... Egutegiari dagokionez] Ideia txalogarria. Baina ni alboratuta sentitu naiz, herri honetakooi askotan gertatzen zaigunez. Kanpokoei zuzendutako oparia dela iruditu zait. Integrazioarako gonbita ezezik, baita banketea ere. Domeketako mantel, jantzi eta guzti.

[...] Ba omen zegoen ama bat, bi alaba zituena eta beti gaztea goratzen ibiltzen zena. Eta behin, «baina zuk bazenuen

beste alaba bat ere, ezta?» galdetu ziotenean, zera erantzun omen zuen: «Bai, baina hura bera da nahikoa bere burua saltzeko».

Ama hark bezala egitea ote da, bada, etorkinak gure artean nola integratu diren goraiatzea? Guk gurea saldu beharrik ez bagenu bezala? Horrela dela sinistu nahi nuke, zinez, baina gaztigatuegia sentitzen naiz goitik (barrutik), behekoei (kanpokoei) ere nire barruan hain gupidagabeki sartzen uzteko.

Esaldi horiek hona ekarri ditugu ezin hobeto islatzen dutelako goian deskribatutako sinesmena: etorkinak gurekin lehian ari dira eta arrisku bihurtu dira gure eskubideak babesteko. Geure buruari galdetzen diogu ea jarrera hori etorkinekin bidezkoa den eta aldi berean estrategikoa den. Gure ustez, etorkinekiko harremanetan, badugu beste aukera bat, askoz ere interesgarriagoa: etorkinekin lehiatu beharrean, haiekin elkartu gu guztion eskubideak babesteko —baita kultura eskubideak ere—: bai autoktonoenak, bai etorkinekin. Bakarrik jarrera baikor, estrategiko eta solidario horretatik abiatuta lortuko dugu euskararekiko «sinpatia».

Eta sinpatia hori behar beharrezkoa dugu euskarak aurre-ara egitea nahi badugu; iraun behar badu, euskarak ez du soilik hemen jaiotakoona izan behar: kanpotik etorritakoe-na ere izan beharko du.

Etorkinen seme-alabak eta hizkuntza ereduak

Eskola gune pribilegiatua da kulturarteko bizitzarako eta kohesio faktore garrantzitsuenetarikoa da hainbat mailatan etorri berrien eta autoktonoen artean. Baina horretarako, jakina, ikasleek gelak konpartitu behar dituzte eta aukera berdinak izan behar dituzte. Errealitateak, baina, beste zer-bait esaten digu.

Ikus dezagun zein den egoera kopuruetan. Eusko Jaurlaritzaren datuen arabera, 2007-08 ikasturtearen hasieran etorkinak 17.000 ziren derrigorrezko hezkuntzan, ikasle guztien %5,5. Gaur egun EAEn etorkinak horrela banatzen dira hizkuntza ereduaren arabera: etorkinen %45,4 A ereduaren dago

eskolatuta, %27,8 B ereduan eta %26,8 D ereduan⁶. Kopuru osoarekin konparatu ahal dugu: 2007-08 ikasturtean matrikulatutakoen %20,7 A ereduan daude, %23,2 B ereduan eta %56,1 D ereduan. Hiru urteko ikasleetatik %68,8 hasi dira D ereduan eta %6,5 A ereduan⁷.

Probintzien artean alde handiak daude. Biziki grafikoa da STEE-EILASEk 2006an aurkeztu zuen taula (2005-2006 ikasturteari dagokio)⁸:

	<i>Araba</i>		<i>Bizkaia</i>		<i>Gipuzkoa</i>		<i>EAE</i>	
	<i>Etorkinak</i>	<i>%</i>	<i>Etorkinak</i>	<i>%</i>	<i>Etorkinak</i>	<i>%</i>	<i>Etorkinak</i>	<i>%</i>
A eredua	2.050	75,65	3.812	54,92	619	18,16	6.481	49,93
B eredua	515	19,—	1.582	22,79	1.487	45,13	3.584	27,62
D eredua	145	5,35	1.547	22,29	1.222	36,70	2.914	22,45
<i>Guztira</i>	<i>2.710</i>	<i>100</i>	<i>6.941</i>	<i>100</i>	<i>3.328</i>	<i>100</i>	<i>12.979</i>	<i>100</i>
<i>%</i>	<i>20,88</i>		<i>53,48</i>		<i>25,64</i>		<i>100</i>	

Azken urteetan A ereduan matrikulatutako etorkinen kopurua txikituz joan da pixkanaka, baina nabarmena da oraindik etorkinen eta autoktonoen arteko aldea. A eredua desagertu da eremu askotan, baina hiriburuetako hainbat eskolatan mantentzen da, eta hiriburuetan bizi dira hain zuzen etorkin gehienak, testu honen hasieran ikusten genuen bezala.

Zergatik «aukeratzen» dute familia etorkin gehienek bertakoak baztertzen ari diren eredu bat? Oraindik ikertzeko dago seriotasunez nondik datorkien eskola sistemari buruzko informazioa, nork ematen dien aholkua (zein eragile autoktonok eta zein jatorrizko eragilek) eta zeren arabera. Ondoren, aztertu beharko da eragile horiekin esku hartu behar den eta nola. Hurrengo lerroetan A ereduan matrikulatzeko arrazoi nagusiak aipatuko ditugu. Eta hasteko esango dugu guraso batzuek jatorri bereko umeak dauden eskolak aukeratzeko dituztela. Baina ez da faktore bakarra.

Egia da etorritako familiek oinarrizko ardura larriak dituztela eta harrera gizartearen egoera soziolinguistikoko korapilatsua ulertzea ez dagoela haien lehentasunen artean. Argi dago, gainera, euskara ez dela asko entzuten haiek bizi di-

ren auzo askotako kaleetan eta, beraz, ez dute hautematen erabat beharrezko moduan. Horri gehitu behar zaio txikiak ez diren umeen eskolatzeko prozesua nahiko zaila dela berez; hamar urte baino gehiagoko ume baten ibilbidea eskolan bada konplexua, eta are gehiago bertan ikasi behar dituen hizkuntzak bi baldin badira eta ez bat soilik. Gainera, familia askorentzat garrantzitsua umea eskolara eramatea da eta ez daukate ereduaren edo beste aukeren kontzientzia argirik.

Baina zer aholkatzen ari dira etorkinen erakundeak? Pedro Li, Euskal Herriko Txinatarren Elkarteko presidentek zera azaltzen zuen: «Beste aukerarik ez dagoenean bakarrik sartzen dituzte haurrak D ereduaren. Kontuan izan behar da beraiantzat nahiko lan dela gaztelania ikastea»⁹. Oso kritikoa agertzen zen, berriz, AZRAF EAeko Marokoarren Elkarteko Khalid Amzir: Euskal Herrira etorri berri diren guraso askok etorkinen elkarteetara jotzen dute laguntza eske eta...

Beraiantzat errazena delako edo informazioerik ez dutelako, umeak A ereduaren sartzeko gomendatzen diete. Guraso askok ere ez dute hezkuntzan interes handirik eta esaten diete-na egiten dute, beste barik. Guk D ereduaren alde egiteko eskatzen diegu gurasoei, Hezkuntza sisteman eta Euskal Herriaren errealitatea den modukoa delako eta etorkizunean euskara gero eta garrantzitsuagoa izango delako. Bigarren mailako herritarrak izaten ez jarraitzeko, beharrezkoa da haurrak D ereduaren sartzeari.¹⁰

Irakurtzen dugunez, gurasoen interes faltaz gain, zenbait ikastetxeek ere «errazenera» jotzen dutela salatu du Amzirrek.

A ereduaren matrikulatzeko hainbat arrazoi

Izan ere, zer gertatzen da gurasoak auzoko eskolara informazio eske joaten direnean? Han zuzendariak eta irakasle batek emango dieten informazioaren eta aholkuaren arabera hautatuko dute gurasoek eredu bat edo bestea. Zalantzarik gabe, zuzendariaren eta irakasle horren erantzukizuna oso handia da. Oso. Halaber, eragin handia daukate gizarte langileek etorri berriak diren familiei ematen dizkieten

aholkuek. Uste dugu familiei aholkua ematen dieten profesional guztiek hausnarketa sakona egin beharko luketela esaten dutenari buruz eta esaten dutenaren zergatiari buruz.

Badago oraindik egin ez den ikerketa bat, alegia, zein eredutara eramaten dituzten hezkuntzaren profesionalek (irakasleek, ikasketa buruek, zuzendariak, ikuskariak, delegazioko langileak...) beren seme-alabak, berdin zein eredutan egiten duten lan, irakasleak badira. Ez da zaila susmatzea ikerketa horren emaitzak zein izango ziren. Galdera orduan da: hezkuntza profesionalok zein irizpiderekin ari gara aholkatzen besteen seme-alabak non eskolatu?

Etorkinen umeak ikasturtean zehar —eta ez matrikulazio epearen barruan— eskolatzen direnean, eskolatze batzordeak, hezkuntza ordezkariaren menpean dagoenak, erabakitzen du zein ikastetxera joango diren. Zergatik bidaltzen ditu mahai horrek Gasteizen, kasu, horrenbeste ume A ereduko eskolara?

Horrekin lotuta beste galdera bat etortzen zaigu burura: «nahi» al dituzte B eta D ereduetako eskolek ume horiek? Hemen topo egiten dugu errealitate gordinarekin: etorkinen seme-alabak nahi eta bilatzen ez diren ikasleak dira eskola askotan, gehienetan ez esateagatik. Eta ez diegu jarrera xenofoboeri erru guztia bota behar. Beste arrazoiak ere badaude, eta nagusia da ikasle etorkinak zailtasunen iturri moduan ikusten direla ikastetxeetan. Ikasle horiek eskolatzen dira ikasturteko edozein unetan, irailetik ekainera, edozein dela haien adina, eskolako hizkuntza bat edo biak jakin gabe, ezagutza maila agian desberdinarekin dagokien gelarekin alderatuta; batzuk dolu fasea jasaten ari dira utzitako guztiagatik eta gure artean bizi diren baldintza zailengatik; haien gurasoek eta eskolako arduradunek eta irakasleek zailtasunak dauzkate elkar ulertzeko; bertako eskola ohiturak ezezagunak zaizkie oraindik... Alderdi horiei guztiei egoki erantzuteak ordu asko eskatzen du eskolan eta hainbat irakasleek sentitzen dute horretarako baliabideak falta zaizkiela eta baita prestakuntza ere.

B eta D ereduak duten hainbat eskolarentzat, beraz, etorkinak A eredura joateak (G eredura Nafarroan) zera dakar: «zaila» omen den ikasle mota batekin lanik egin behar ez izatea. Oso eskola gutxi ari dira oraindik ahaleginak egiten ikasle mota hori erakartzeko. Paradoxa nabarmena da, zeren aldi berean etorkinei leporatzen diegu euskararekiko atxikimendu eskasa. Baina zein ahalegin egiten ari gara harrera gizartean atxikimendu hori sustatzeko?

Beste aldetik eskola publikoen A ereduan harrera askoz irekiagoa izan da. Dakigunez, gero eta ikasle gutxiago matrikulatu dira A ereduan azkeneko urteotan eta joera aurrera zihoan. Egoera horretan familia atzerritarren seme-alabak dira A ereduko irakasleen oraingo jarduera, eta haur etorkinentzat A eredu mantentzearen aldekoak dira, oro har, irakasle horiek. Galdetzea dago ea umeen ongizatean (edo noren ongizatean) pentsatzen den horrelako jarrerak defendatzen direnean.

Hezkuntza Sailean falta da informazio formalizatua emateko zerbitzu bat, familien hizkuntzetan komunikatzeko gai diren pertsonekin. Eta badago ahaztu behar ez den zerbait. Familia etorkin bati hezkuntza sistemari buruz informazioa ematean, ez dirudi nahikoa ereduak lehor azaltzeak. Informazioak konplexuagoa beharko luke eta elementu soziolinguistiko batzuk eskaini: zer esan nahi duen gizarte honetan euskara ez ikasteak, zer aukeratzen duten autoktonoek eta zergatik, zer dela-eta ez diren joaten ume autoktonoak eskola jakin batzuetara eta zeintzuk diren aukerak...

A eredu publikoan kontzentrazioak

EAEn, etorkinen seme-alabak A ereduan matrikulatzeak duen ondorio bat hauxe da: etorkinak eskola jakin batzuetan —publikoetan— pilotzea. Eta pilotze horrek ez du hemen jaiotako eta kanpoko umeen arteko bizikidetzeta eta elkar ezagutza ahalbidetzen. Eskola horietako asko ghattizazio eta desprestigio prozesu batean sartu dira; autoktonoek

abandonatu egin dituzte eta ia-ia etorkinen seme-alabak soilik joaten dira bertara. EAeko hiriburuetan badaude horrelako hainbat kontzentrazio artifizial —edo «ghetto», modu grafikoan esateagatik—.

Ana Eizagirrek, BIGE Gurasoen Elkarteko lehendakariak, azaltzen zuen elkartearen kezka Bilboko A ereduko eskola batzuetako etorkinen kontzentrazioak direla eta; halaber azaltzen zuen EAEn hezkuntza sistemak ez dituela aintzat hartzen bere baitan dituen atzerriko umeen hizkuntza eta hezkuntza eskubideak: «Eskolan plaza eskainita bakarrik ez zaizkie bermatzen beren eskubideak»¹¹.

Izan ere, badago aurre galdera bat, aipatu ez duguna baina testu honetan zehar inplizitu dagoena: ba al dauzkate edo eduki behar al dituzte etorkinen seme-alabek autoktonoen seme-alabek dauzkaten eskubide berberak hezkuntzari dago-kionez? Eskubiderik daukate pentsatzeko eskolak haiei eskaini behar diela —behintzat idealki— autoktonoen seme-alabei eskaintzen dien gauza bera? Badirudi galderak, horrela planteatuta, erantzun bakarra izan ahal duela; arazoa da etorkinen eskolatzeari buruzko planteamendu batzuek agerian uzten dutela praktikan kontrakoa dagoela indarrean, askotan.

Eta administrazioari erraza zaio familia etorri berriei hezkuntza kalitate gutxiago eskaintzea. Etengabe gertatzen da, adibidez, hiriburuetako eskolatzeko batzordeek etorkinen seme-alabak A ereduko «ghettoetara» bidaltzea. Eta esperientziak esaten digu familiak ez direla kexatzen, ez dutela administrazioa jotzen haien eskubideen errespetua exijitzera. Familia etorkinen isiltasuna iker daiteke: ezjakintasuna?, beldurra?, iguripen baxuagoak?... Ez dugu uste, baina, isiltasun hori uler daitekeenik familien asebetetze maila altua balitz bezala, nahiz eta administrazioak horrela ulertu nahi izan.

Azpiatal hau bukatzeko, gogoratu behar dugu zer gertatzen den bi eredu dauzkaten eskoletan (berdin zeintzuk diren: A/B, A/D edo B/D). Autoktono ez ijitoek joera daukate haie-tako batera joateko eta autoktono ijitoek eta etorkinen seme-alabek bestera. Lehenengora joango diren umeen fami-

liek kultura maila altuagoa daukate, gizartea eta hezkuntza sistema hobeto ezagutzen dituzte edota haien seme-alabentzako lan eta hezkuntza espektatiba altuagoak daukate. Bigarrenean ume gehiago topatuko ditugu ezaugarri horiek ez dituztenak. Horrela eskolak gizarte klaseen bereizketa islatzen du eta, aldi berean, gizarte klaseak etorkizunerako erreproduzitzen eta sakontzen laguntzen du. Argi dago ume batzuk eta besteak ez direla eskolatik ateratzen gizarteratzeko gaitasun berberarekin.

Ereduen bitartezko banaketa gertatzen ari da hainbat auzotan. Kohesioari dagokionez ere, ondorioak dauzka horrek; alegia, ez da gauza bera gela berberak konpartitzea edo ez. Zein da curriculum ezkutua edo inplizitua, hau da, banaketa horren bidez ikasleak jasotzen ari diren mezua?

Euskara ez ikasteak ondorioak dauzka

Hainbat etorkinen seme-alabak ez dira, beraz, euskara ikasten ari. Horrek ondorioak dauzka epe erdira. Hasteko, gizarte honetan, ume batek eskola uzten badu bi hizkuntzak (euskara eta gaztelania) jakin gabe, ume horrek ez ditu besteak dituzten aukerak izango, ez lan munduan aritzeko ez, oro har, gizartean integratzeko. Eta hori gero eta gehiago nabaritutako da etorkizuneko gizartean. Esan beharrik ez dago, bestalde, Euskal Herriko kultura aberastasunaren zati handi bat galduko duela.

Bestalde, etorkinen seme-alabek euskara askoz gutxiago jakitea autoktonoek baino, kopuru erlatiboetan, mesfidantza eta liskar iturri izan daiteke etorkizunean populazio maila horien artean. Parekotasun eza horrek ez du gizarte kohesioa bultzatuko.

Ikasle horrek euskara geroago ikasi nahi badu, ordaindu egin beharko du zerbitzu hori. Egun, eskolaz kanpoko euskalduntzea (euskaltegien edo dena delakoaren bidez) ez baita dohainik. Herrialde batzuetan neurriak hartu dituzte eta doaneko ikastaroak eskaintzen dituzte, baina ez da nahikoa.

Iritsi berrientzat oztupoak

Lehen esaten genuen bezala, harrera gizartearen egoera soziolinguistikoaren konplexutasunak oztupoak ezartzen dizkio euskararen ikaskuntzari. Are gehiago jakinda euskararen geografia eta immigrazioaren geografia ez direla gainjartzen. Xabier Aierdik azaltzen duenez¹², etorkin gehienak euskararen dentsitate tasa txikiko eremuetan kokatzen dira (%38,8 Bilbo Handian dago erroldatuta, %18,4 Arabako Lautadan eta %15 Donostialdean). Lau etorkinetik hiru hiriburuen eskualdean bizi dira eta eskualde horietan ez dago euskaldun nahiko etorkinak euskarara inkorporatzeko. Aierdiren hitzetan:

[...] etorkinak ez du hizkuntzaren bidez jakingo hizkuntza propioa duen lurralde batean kokatua dagoela. Horrelako informazioa egitura gainlinguistikoetatik, batez ere politikaren eremutik, etor lekioko. Faktore hau garrantzitsua da, zeren euskara eta immigrazioaren ekologiak bat ez datozenean ukipenak gertaezinak dira eta hizkuntz inkorporazioa objektiboki zaildua geratzen da.

Baina hori ez da oztupo bakarra. Ume eta gazte iritsi berriek asko ikasi behar dute harrera gizartean eta ez daude, batzuetan, baldintza onenetan. Lehenago azaltzen genuenez, gerta daiteke adin handi batekin eskolatzea (eta beraz urte gutxi gelditzen zaizkie hezkuntza sistemaren egoteko); gerta daiteke ikasturtea hasita eskolatzea; curriculum maila desberdina izatea; bertako eskolaren ohiturak ez jakitea; immigrazio eta egokitze prozesuak dakarren estresa pairatzea...

Bestalde, bigarren hizkuntzen didaktikaren adituek aspaldi azaldu dute ikasle etorkinek, familiarena ez den hizkuntza batean eskolatzen direnean, ez dutela ikasten «murgiltze programan» («*inmersión lingüística*»), baizik eta «azpiratze programan» («*submersión lingüística*»), eta gertaera horren ondorioak eskola porrota eta gizarte bazterketa izan daitezkeela.

Murgiltze programetan, gehiengoaren hizkuntza hitz egi- ten duten umeek hizkuntza gutxitu bat ikasten dute. Hori

da duela gutxira arte euskal eskoletan ia kasu guztietan gertatu dena: gaztelaniaz (gehiengoaren hizkuntza, alegia) baino ez zekiten umeek euskara ikasten zuten (hizkuntza gutxitua). Orain, berriz, alderantziz gertatzen da hainbat ikaslerekin: hizkuntza gutxituen hiztunak dira eta hizkuntza maioritarioa ikasten dute; azpiratze programan daude, beraz. Bereberez (edo tamazigitez, hizkuntza gutxitu bat) dakiten ikasleen kasua da: hemen eskolan gaztelaniaz (gehiengoaren hizkuntzan) matrikulatzen dira. Eta baita ere euskaraz matrikulatzen badira ere: kontuan hartu pertsona haientzat eskolako hizkuntzak (euskarak ere) badaukala bertan gizarte estatus bat, haien hizkuntzek ez daukatena.

Izan ere, gure testuinguruan, etorkinen hizkuntza guztiak dira gutxituak nahiz eta jatorrizko herrialdeetan gutxituak ez izan (arabiera ez da minorizatua Marokon edo Algerian, baina hemen ez da eskolan lantzen, ez du prestigiorik ez baliarik jatorrizko taldeetatik kanpo...). Egoera horretan gerta daiteke umeek familia hizkuntza galtzea, hau da, eskolako hizkuntzak lehenengo hizkuntza ordezkatzea; eta hori murgiltze eredian ez dagoen arriskua da.

Eskola, bestalde, ez da elebiduna ikasleen hizkuntzetan; iritsitako umeen %40k gutxi gorabehera (Hispanoamerikatik etorri ez direnek) ez dute komunikazio hizkuntzarik irakasleekin; irakasleak ez du umea ulertzen familiaren hizkuntza hitz egiten duenean. Egoera hori berria da bertako eskolan. Horrekin lotuta, ez dugu zerbait ahaztu behar: irakasleak ikaslearen hizkuntza ez jakiteak esan nahi du ez dakiela zein zailtasun aurkituko dituen umeak hizkuntza(k) berria(k) ikasteko prozesuan (hitz egiten duen eta ikasi behar duen hizkuntzaren egituren artean dauden desberdintasunak direla, haien artean dagoen distantzia fonetiko delat...).

Ez da posible, jakina, irakasleek umeen hizkuntzak ikastea, baina bai neurri batzuk hartzea, adituek gomendatzen dituztenak: umeen hizkuntzak esplizituki estimatzea, haien izenak zuzen ahoskatzea, ikasleen hizkuntzen oinarriko ezaugarriak jakitea, familiei komunikatzea garrantzitsua de-

la haien hizkuntza hitz egiten eta ahal duten heinean lantzen jarraitzea...

Hizkuntzaren ikaskuntza garrantzi handiko kontua da: eskolako hizkuntzan umeak daukan konpetentzia eta eskola arrakasta lotuta daude. Ignasi Vilak azaltzen duenez¹³:

Ikasle etorkinen eskola porrota beraien egoera sozio-ekonomiko eta kulturalarekin eta duten eskolako hizkuntzaren mailarekin lotuta dago. Bi eragile nagusi horiez gain, eragina izan dezakete emaitza akademikoetan aurretik dakarren eskolatze mailak, Haur Hezkuntzan aritu izanak edo ez, gurasoen hezkuntza mailak... [...] Hezkuntza sistemak zilegi egin beharko du 'eskola-hizkuntza' edo 'eskolako hizkuntza formal' ikasle guztiek ongi menperatzea [...]. Hainbat ikerketak baieztatu baitute, egoera sozio-ekonomiko on eta hezkuntza espektatiba positiboetako ikasle atzerritarren emaitza akademikoetan ere, hizkuntza hori ez menderatzeak eragin akademiko negatiboa duela.

Ikerketek frogatu dutenez, ez da gauza bera hizkuntza ikastea patioan edo kalean lagunekin solasean aritzeko eta eskolako hizkuntzan konpetenteak izatea. Lehenengo konpetentzia bi urtetan gara daiteke. Hizkuntza akademikoan konpetentzia lortzeko, berriz, testu akademikoak ulertzen eta lantzen ahalbidetzen duena eta eskolako edukiak ikasten errazten duena, bost urtetik zazpira dira beharrezkoak, edo are gehiago¹⁴. Horrek esan nahi du beharrezkoa dela ikasleei errefortzua ematea haien hizkuntza-ikaskuntza prozesuan, ez soilik hasieran eta hilabete batzuetan, baizik eta askoz luzeago izango den denbora tarte batean. Baina batez ere esan nahi du ikasle batzuek —hamar urtetik gorakoek— ez dutela astirik izango eskolako hizkuntzaren ikaskuntza eskolan osatzeko eta emaitzak jasotzeko. Eta are gutxiago hemen bi hizkuntza ikasi behar dituzten umeek.

Gaztelaniaren lekua

Euskararen ikaskuntza izan dugu gure mintzagai nagusia, baina Hego Euskal Herrian eskolak gaztelania ere lantzeko ardura du, jakina. Euskara eta gaztelania dira hizkuntza ofi-

zialak eta ikasleek biak ondo jakiteak izan behar du eskolaren helburua. Eta gaztelania landu beharko du baita ikasle gaztelaniadunekin ere, hizkuntzaren maila akademikoa eta formala eskuratzeko (kalean eta familian ikasten den maila informalez gain). Eta bereziki landu beharko du familia gaztelaniaduna ez daukaten umeekin, ikusita ume horien ukipena gaztelaniarekin mugatuagoa izan daitekeela.

Gaztelaniarekin lotuta, ume nagusien eskolatzeaz ere hitz egin behar da. Alegia, zein hizkuntzatan eskolatu euskal hezkuntza sisteman 12 urte baino gehiagorekin sartzen diren ikasleak, kontuan hartuta ikasle horien ezaugarriak, haien nahiak eta proiektuak, eskolan egoteko geratzen zaizkien urteak... Izan ere, nola eskolatu gazte senegaldar bat —dema-gun—, Bilbora hamahiru urterekin heldu berria, eskolan hiru urte baino ez bazaizkio geratzen, epe argi eta garbi ez nahikoa bi hizkuntza ofizialetan kompetentzia lortzeko? Gaia tabua da hezkuntza foro euskaltzaleetan, baina hausnarketa serioa egin beharko dugu gaztetxo horientzat errealista eta posible denaren izenean. Dilema zaila da, gainera, gaztelaniaz eskaintzen den hezkuntza publikoa gero eta ghattizatuagoa dagoelako; eta ikasle batzuentzat gaztelaniazko eskolatzea proposatzeak esan nahi du batez ere etorkinak dau den ikastetxeetara eramatea. Hezkuntza Sailak aurkeztu duen eredu bakarra ezartzen bada azkenik, erabaki beharko da zein trataera emango zaien aipatutako ikasleei.

Ez daukagu lekurik orrialde hauetan etorkinen hizkuntzen gaian sakontzeko. Gogoratu nahi dugu, baina, Amin Maalouf-ek proposatutako hitz gakoa: elkarrekikotasuna.

Bestearen bila konbikzioz joateko, besoak irekita eta burua altxatuta eraman behar ditugu, eta besoak irekita eramateko modu bakarra da burua altxatuta eramatea. Egiten duen urrats bakoitzarekin pertsonak sentitzen badu bereak traizionatzen ari dela, bere burua traizionatzen ari dela, bestearenganako hurbilpena gaiztotuko da. Bere hizkuntza ikasten ari naizen hiztunak ez badu nirea errespetatzen, bere hizkuntza hitz egitea ez da izango nire aldetik irekiera keinu bat, basailutza eta mendekotasun keinua baizik.¹⁵

Zentzuzkoa dirudi irakurritakoak; etikoa eta estrategikoa uztartzen ditu. Izan ere, gure pertzepzioaren arabera, ez dira gutxi euskaldunen artean jarrera abegikorra eta estimu esplizitua adierazten dutenak etorkinen hizkuntzekiko, baita hezkuntza munduan ere. Eta eskolan modu askotara ager daiteke estimu hori: ikasle bati bere izena polita dela esatea, bere jatorrizko hizkuntzan irakurritako zerbait interesgarria iruditu zaigula aipatzea... Finean, hori da Maalouf-ek azaltzen duen adeitasuna geure hizkuntza ikasten ari den ikaslearen hizkuntzarekin.

Baina zer gertatzen da pertsona horren hizkuntza gaztelania denean? Badirudi orduan jarrera positiboa azalratzea zailago egiten zaigula euskaltzale batzuei. Arrazoiak daude zailtasun horretarako, noski, eta ulergarriak dira gure hizkuntza gutxituaren egoeratik abiatuta. Eta aldi berean gogoratu beharko dugu, besteak beste, ume etorkinen artean %60 hispanoamerikarrak direla eta gehienen familia hizkuntza gaztelania dela. Mereziko dute ume horiek haien hizkuntzarekiko Maalouf-ek aldarrikatzen duen abegikortasuna eta elkarrekikotasuna? Eta, bidenabar, mereziko dute bertako elebakar gaztelaniadunek? Hemen ere badaukagu zer aztertu, kasu honetan barrura begira batez ere.

Dudarik ez, euskal munduan bioaniztasuna areagotu da immigrazio berriarekin: azal koloreak, janzkerak, ohiturak, sinesmenak... Egoera linguistikoari dagokionez, nabarmena da gure herrialdea pasatu dela elebiduna (euskara eta gaztelania/frantsesa) izatetik eleanitza izatera (aurrekoak gehi etorkinekin iritsi diren hizkuntza guztiak: arabiera, fula, tamazight, errumaniera, portugesa, soninkera...). Horrek aukera berriak ekartzen dizkigu eta baita oreka berriak bilatzeko beharra ere. ¶

1. Sami Naïr: «Cinco ideas falsas sobre la inmigración en España», *El País*, 2002-05-16.
2. Lluís Maruny eta Mónica Molina (2001): «Identidad sociocultural y aprendizaje lingüístico. El caso de la inmigración», *Textos* 26: 55-64, 62. or. (Itzulpena nirea da).
3. Carme Junyenti Malores Etxeberriak egindako elkarrizketan (*Argia*, 1980. zkia., 2005-02-20).
4. Walter Actis (2002): «Extranjería, nacionalidad, extranjería», *Mugak* 20: 23-28, 26. or.
5. *Deia*, 2004-02-16.
6. *Ikus Berria*, 2007-09-11.
7. *Ibidem*.
8. STEE-EILAS: *Kulturarteko eskolaren erronkaren aurrean*, Kontseilu Nazionala, Bilbo, 2006-04-01.
9. *Berria*, 2005-04-05.
10. *Ibidem*.
11. *Berria*, 2005-05-05.
12. Xabier Aierdi (2006): «Euskal Autonomia Erkidegora datozen etorkinen hizkuntz eta kultur integrazioarako bideak», *Hizkunea* (www.euskara.euskadi.net).
13. Ignasi Vila (2005): «Maila soziokulturala edota hizkuntzen ezagutzarik eza?», *Hik Hasi* 103: 26-28, 28. or.
14. *Ikus*, adibidez, Ignasi Vila, Carina Siqués eta Teresa Roig (2006): *Llengua, escola i immigració: un debat obert*, Bartzelona, Graó, 95-131.
15. Amin Maalouf (1999): *Identidades asesinas*, Madril, Alianza, 57-58. or. (Itzulpena nirea da).